

RESSENYES

MEDINA, Jaume. 2000.

Retòrica a Herenni.

Barcelona: Fundació Bernat Metge

La *Retòrica a Herenni* és el manual complet més antic de l'art de parlar que coneixem, ja que les obres gregues anteriors presenten un abast més restringit. Tanmateix ofereix misteris encara no ben resolts, com ara l'autor i la datació concreta, o curiositats de difícil interpretació en una obra tan útil per als estudiants de l'època, com ara el fet que fos un llibre desconegut fins al segle IV dC. Sense haver concretat el nom de l'autor ni el del destinatari, ambdues personalitats són conegudes en els trets més excel·lents, i també una bona sèrie de circumstàncies que envolten l'obra i el seu contingut, mercès a l'esforç de filòlegs notables, entre els quals Friedrich Marx, Harry Caplan, Gualterio Calboli, Guy Achard i, des d'ara, després de la primera edició catalana per a la Bernat Metge (320, Barcelona 2000), també Jaume Medina, professor de la UAB, filòleg ben conegut i traductor de prestigi.

L'edició del professor Medina consta de text, un bon aparat crític revisat amb respecte a partir del d'Achard, amb les variables pertinents, i una traducció acurada i perfeccionista, que ha tingut en compte, entre d'altres, interpretacions de Bornecque, Caplan, Calboli i Alcina, però que és sobre-

tot una excel·lent versió catalana amb entitat pròpia, que permet, malgrat tot, seguir al mil·límetre els detalls formals i de fons de l'original. Unes cinc-cents notes a la traducció aporten fonts i referències que ajuden a seguir el manual i les seves raons, tal com va ser concebut per l'autor.

La introducció presenta el marc històric; les dades que han pogut arregar-se sobre l'autor i el destinatari per a qui va ser preparat; la descripció de l'obra, les seves circumstàncies i el seu contingut; les fonts que la condicionen i la teoria que sustenta; el paper que ha desenvolupat al llarg de la història. Presenta, després, el text i comenta la complexa trama de manuscrits en què es basa. Una densa i actual bibliografia remata l'edició.

Gràcies a aquesta introducció, sabem, almenys, que la *Retòrica a Herenni* va ser construïda a l'edat d'or de l'oratoría romana, al decenni dels vuitanta del segle I aC i que brilla curiosament per l'absència de comentaris d'autors com ara Quintilià, Aulus Gèl·li, Màrius Victori i tants d'altres, fins que és recomanada per Jeroni els anys 402-403 d'aquesta era. Va ser atribuïda a Ciceró, però els renaixentistes —Lorenzo Valla, per exemple— començaren a dubtar-

ne. Sabem, tanmateix, que l'autor devia ser més gran que Ciceró i que gaudí de formació en les lletres gregues, que exercí de senador i probablement va escriure l'obra com a resultat de la seva experiència en els anys d'alliberament de les magistratures, entre el 86 i el 83, precedint el *De inuentione* i la reapertura d'escoles d'una retòrica poc abans desprestigiada entre els polítics romans.

El desconegut autor presenta, en el primer llibre, l'ofici d'orador, els gèneres de causes, les qualitats de l'orador i les fases de la composició del discurs, els mitjans de què cal servir-se, les parts del discurs i les seves característiques. En el segon, l'autor aprofundeix els temes del primer llibre i incideix sobre la manera de tractar les causes, las classes de proves i la forma d'organitzar-les, i s'atura a parlar del dret, la seva natura, la llei i les seves classes, derivant cap a l'argumentació correcta i la defectuosa. Després d'haver-se dedicat especialment a les causes judicials, el llibre tercer és destinat a les causes deliberatives i demostratives. El llibre quart afronta l'elocució apropiada des de les característiques essen-

cials d'elegància, agençament i dignitat fins a arribar a les figures de dicció.

Poca cosa queda desproveïda d'explicació sobre l'art de l'oratorïa després d'un recorregut per aquest excel·lent manual de fa vint-i-un segles, al qual només faltava una bona edició catalana per a recuperar-ne la vigència entre filòlegs i advocats, entre escriptors i periodistes, entre estudiants i professors. I tant de bo que la joventut actual fos formada en un coneixement de l'art de la paraula com el que permet la *Retòrica a Herenni*. Era un llibre imprescindible i el professor Jaume Medina i la Fundació Bernat Metge han omplert aquest buit. Cal desitjar-los la bona sort, la bona difusió, la bona recepció que mereix aquest llibre clau, que ha estat resolt amb eficàcia filològica i elegància literària per part de l'autor i amb la dignitat editorial a què ens té acostumats la Fundació Bernat Metge.

Pedro L. Cano Alonso

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

COLLARD, J.; CROPP, M.J.; LEE, K.H. (eds.). 1997.

Euripides. Selected fragmentary plays (vol. I).

Warminster: Aris & Phillips Ltd., 2a ed., VIII + 280 p.

DIGGLE, J. (ed.). 1998.

Tragicorum Graecorum Fragmenta Selecta.

Oxford: Oxford Classical Texts, IX + 182 p.

La publicació dels dos volums gairebé en el mateix moment, i el fet que en ambdues edicions hi hagi referències creuades atès que els treballs en curs eren coneguts mútuament, ens ha semblat que obligava a donar-ne notícia de manera conjunta. És així que, mentre que diverses peces dels *Selected fragmentary plays* (=EurSFP) són treballs de fons elaborats per diferents estudiosos amb introduccions, text, traducció (en alguns casos és la primera que se n'ha fet a qual-

sevol llengua) i comentaris *ad hoc*, la labor de J. Diggle (=TrGFS) aspira fonamentalment a donar un text *studiosae iuuentutis in usum* revisat per ell —reexaminant novament els papirs malgrat disposar d'un bon precedent, com és l'edició de S. Radt per a Èsquil i Sòfocles— i aportant noves propostes (cf. p. V) a què haurem de fer referència més endavant.

Hem de felicitar, així mateix, l'esperada edició (encara parcial) no només dels frag-